

Friedberg, Marian

Jan Dihm 1902-1965

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 11/1-2, 93-95

1966

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN DIHM
1902—1965

Dnia 22 X 1965 w klinice w Krakowie zmarł na białaczkę doc. dr Jan Tytus Dihn, samodzielny pracownik nauki Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN. Urodzony 4 I 1902 w Dukli (pow. Krosno), do szkół uczęszczał w Wadowicach, z którymi związała się większa część jego życia. W latach 1920—1927 studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim historię i historię literatury polskiej, głównie u prof. W. Sobieskiego i I. Chrzanowskiego. Z powodu ciężkich warunków materialnych musiał te studia przerywać i przejściowo uczyć w gimnazjach prowincjonalnych. W 1928 r. doktoryzował się na podstawie pracy *Niemcewicz jako polityk i publicysta w czasie Sejmu Czteroletniego*. Wówczas już wytyczył zakres swych badań naukowych, które chronologicznie ograniczyły się do końca XVIII i początku XIX w., natomiast tematycznie objęły zagadnienia z historii politycznej i historii wojskowości (doba Sejmu Czteroletniego i powstania Kościuszki), a równorzędnie z nimi — historii literatury. Po ogłoszeniu pracy doktorskiej przedstawił młody badacz rozprawkę na temat uwag Kościuszki o formowaniu milicji, a na V Zjeździe Historyków Polskich (w 1930 r.) wygłosił referat o przygotowaniu Konstytucji 3 maja.

Dzięki walorom naukowym pierwszych prac otrzymywał Dihn w latach 1928—1932 (głównie dzięki poparciu prof. I. Chrzanowskiego) stypendium Funduszu Kultury Narodowej. Obracał je na dłuższe podróże naukowe i poszukiwania archiwalnych materiałów do życia Niemcewicza i jego twórczości oraz do epoki Sejmu Czteroletniego. Przepędził półtora roku w Paryżu (gdzie korzystał ze zbiorów Biblioteki Polskiej oraz z Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych), po kilka miesięcy — w Wiedniu i Dreźnie, poza tym pracował w krajowych archiwach i rękopiśmiennych zbiorach bibliotecznych. Owocem tych kwerend są bogate materiały źródłowe, wyzyskane przez zmarłego tylko częściowo w pracach, wydawnictwach i sprawozdaniach publikowanych do końca jego życia; częściowo pozostały one w tekach. Przed 1939 r. ogłosił

Dihm — poza poprzednio wymienionymi pracami — dwa artykuły dotyczące twórczości Niemcewicza oraz rozprawkę *Trzeci maj*, rekonstruującą przebieg historycznego posiedzenia sejmowego.

W intensywniejszej działalności naukowej przeszkodziło Dihmowi zapadanie na zdrowiu; zmusiło go ono do powrotu do gimnazjum w Wadowicach jako mieście o klimacie podgórskim oraz odwlokło o wiele lat sprawę habilitacji, do której już wówczas zachęcali Dihma jego profesorowie krakowscy oraz W. Tokarz. W tym czasie zdobył jednak Dihm poważną pozycję naukową, czego wyrazem było wybranie go w 1939 r. na współpracownika Komisji Historii Literatury Polskiej PAU.

Powołany do wojska z chwilą wybuchu II wojny światowej, odbył kampanię wrześniową, po czym znalazł się w Rumunii, skąd udało mu się wydostać na Zachód z początkiem 1940 r. Losy wojenne zawiodyły go do Algieru, gdzie pozostawał do 1945 r. ucząc w polskim gimnazjum w El-Biar. W latach 1945—1947 był nauczycielem polskich gimnazjów we Włoszech i Anglii; okres pobytu w Anglii potrafił wykorzystać dla badań naukowo-archiwalnych. Do kraju powrócił w 1947 r. Zrazu uczył w liceum wadowickim, w latach 1952—1953 pozostawał na pracach zleconych w Bibliotece Jagiellońskiej, w 1953 r. został pracownikiem naukowym PAN, a w styczniu 1959 r. docentem Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN.

Zarówno w pierwszych, trudnych latach, jak i później, gdy ustabilizował swój byt, oddawał się Dihm z ogromnym zapałem pracy naukowej, wykorzystując zebrane przez siebie materiały. W studiach nad twórczością Niemcewicza zwrócił szczególną uwagę na jego *Pamiętniki czasów moich* oraz powieści *Dwaj panowie Sieciechowie* i *Jan z Tęczyna*. Poświęcił im kilka artykułów i komunikatów, a potem wydał na nowo teksty wszystkich tych utworów ze wstępami i komentarzem. Dzięki tym pracom został członkiem Komisji Historycznoliterackiej Oddziału PAN w Krakowie. Ze studiów dotyczących historii myśli politycznej najważniejsze jest większe dzieło *Sprawa Konstytucji ekonomicznej z 1791 r.*, wydane w *Monografiach z dziejów nauki i techniki*; autor rozwija w nim tezę o przygotowaniu przez Sejm Czteroletni projektu szeroko zakrojonej reformy ekonomicznej i społecznej (głównie w sprawie chłopskiej). Praca o Konstytucji ekonomicznej wywołała silny oddźwięk w literaturze naukowej, m. in. doprowadziła do polemicznej wymiany poglądów E. Rostworowskiego i autora. Zmarłemu nie było dane wypowiedzieć w tej sprawie ostatniego słowa, bowiem druga część jego dzieła o Konstytucji pozostała w maszynopisie. Ostatnia, w zasadzie ukończona i prawie przygotowana do druku większa praca Dihma obejmuje szkice dotyczące Kościuszki; jeden z nich został ogłoszony w księdze ku czci B. Suchodolskiego.

Badania Jana Dihma wniosły wiele nowego w zakresie obu tematów przez niego uprawianych: przyczyniły się walcnie do poznania twórczości Niemcewicza i szczegółów jego życia, wyjaśniły sporo zagadnień z historii politycznej Polski końca XVIII w.; zasługę Dihma stanowi zwłaszcza zwrócenie uwagi na Konstytucję ekonomiczną. Każdy z opracowywanych tematów przeżywał zmarły intensywnie, wkładając w pracę rzadko spotykaną a tak charakterystyczną dlań pasję badawczą. Wywody jego tchną zawsze siłą przekonania i umiłowaniem badanej epoki. Poza tym cechowała Dihma niestrudzona pracowitość przy zbieraniu materiałów, dociekliwość w interpretowaniu źródeł i duża łatwość prze-

kazywania myśli. Te walory jego prac stanowiąc będą o miejscu, na którym nazwisko zmarłego zostanie zapisane w polskiej historiografii.

Okrutna choroba zaskoczyła Dłhma w okresie pełnej twórczości i snucia planów na przyszłość. Borykając się długie miesiące z chorobą i świadomy jej grozy, pracował niezmiernie, dopóki gwałtowne pogorszenie stanu nie powaliło go ostatecznie.

Pomimo licznych przeciwności w życiu zmarły zachowywał usposobienie pogodne i swoisty, żartobliwy humor. Pogodę ducha łączył harmonijnie z życzliwością do ludzi, serdecznością w stosunkach koleżeńskich, uczynnością oraz prawdziwą ofiarnością. Ci, którym było dane poznać go bliżej, zachowują zawsze w pamięci wybitne walory jego charakteru.

Marian Friedberg

PRACE JANA DŁHMA Z ZAKRESU HISTORII NAUKI

1. *Niemcewicz jako polityk i publicysta w czasie Sejmu Czteroletniego*. Kraków 1928.
2. *O dwu redakcjach „Pamiętników czasów moich” J. U. Niemcewicza*. „Ruch Literacki”, nr 4/1931.
3. *O „Pamiętnikach czasów moich” J. U. Niemcewicza*. „Sprawozdania PAU”, nr 3/1948.
4. *Opracowanie i wstęp do wydania Pamiętników czasów moich J. U. Niemcewicza*. Warszawa 1957.
5. *Sprawa Konstytucji ekonomicznej z 1791 r. (na tle wewnętrznej i zagranicznej sytuacji Polski)*. Wrocław 1959.
6. *O sprawie chłopskiej, Konstytucji ekonomicznej i Michale Ossowskim na marginesie uwag E. Rostworowskiego*. „Przegląd Historyczny”, nr 4/1961.
7. *Studia Kościuszki w Korpusie Kadetów i w Paryżu*. W wydawnictwie zbiorowym: *Problemy kultury i wychowania. Zbiór studiów*. Warszawa 1963.